

מסכת סנהדרין

דיני ממונות - פרק ראשון

לשלם עפ"י העדים האלו הוי כעין דאורייתא ואמרינן מחויב לישבע וכו' וישלם. ועיין (בקצות סימן ג' ס"ק ב') בענין אם יחיד מומחה דן והודה בפניו אם חייב ש"ד או לא.

א דף ה תניא (בראשית מ"ט) **לא יפור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים.** הנה משפחת האב קרויה משפחה ומשפחת אם אינה קרויה משפחה. ולפי הירושלמי הריש גלותא היה ממשפחת אב והנשיא היה ממשפחת אם. ולכן על ריש גלותא אמר לא יסור שבט מיהודה שהוא ממשפחת אב וקרויה משפחה. ומחוקק מבין רגליו זה קאי על נשיא שבישראל דבא ממשפחת האם ואינה קרויה משפחה, ולכן אין מזכיר עליו שם שבט. (מבני הרב מוהר"פ נ"י).

ועיין במהרש"א דהקשה דהכא חשיב ראש גליות קודם לנשיא ובחולין (פ' גיר הנשה): כי שרית עם אלקים ועם אנשים אמר רבא רמז לו שעתידי שני שרים לצאת ממנו ראש גולה שבבבל ונשיא שבא"י. ופי' רש"י עם אלקים זה קאי על נשיא שבא"י ועם אנשים זה קאי על ראש גולה וא"כ לפי' רש"י מזכיר הקרא התם מתחלה נשיא שבא"י ואח"כ ראש גולה. ובאמת הגמ' מזכירה שם מתחלה ראש גולה ואח"כ נשיא שבא"י ובקרא לפי פירש"י הוא להפך מתחלה נשיא ואח"כ ראש גולה.

והנראה דבזמן בית שני שהיה הנשיא בירושלים וראש גולה בבבל בוודאי הנשיא שבא"י הוא קודם אבל אח"כ כשנחרב הבית אז הראש גולה קודם להנשיא שבא"י. ובזה יתורן,

דף ב סנהדרין גדולה היתה של ע"א ר' יהודה אומר שבעים. אולי תלוי' פלוגתתם בפלוגתא (דמ"ר פ' ויגש צ"ד) כל הנפש הבאה שבעים נפש דפריך המדרש בכללן אתה מוצאן שבעים ובפרטן ס"ט ומתרץ דיעקב בעצמו השלים המנין וי"א יוכבד השלימה המנין. ובפ' האזינו כתיב: יצב גבולות עמים למספר בני ישראל. והוא למספר שבעים נפשות שבאו למצרים וכן הוא הטעם דיהיו שבעים סנהדרין ג"כ למספר נפשות שבאו למצרים. ובזה יבואר הפלוגתא ר"י סבר דהיו שבעים עם יעקב ולכן סובר דסנהדרין היו שבעים. ות"ק סובר דהיו שבעים לבד יעקב ועם יעקב היו ע"א ולכן סובר דסנהדרין היו ע"א.

שם ע"ב א"ר חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות

בעינן דו"ח. נסתפקתי דהנה הדין אם כופר בכל ועדים מעידים שחייב לו חמשים מחויב לישבע. ואם על החמשים האחרונים אמר איני יודע הוא מחויב לישבע מן התורה ואינו יכול לישבע לכן מחויב לשלם. אבל אם מחויב שבועה מדרבנן ואינו יכול לישבע לא אמרינן דישלם. ונסתפקתי אם שני עדים העידו שחייב חמשים ולא חקרו ודרשו וכפי התקנה דאין אנו צריכין לדו"ח ועל החמשים השניים אמר איני יודע אם נאמר בזה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דמשלם. דהא מן התורה אין מחויב לישבע משום דמן התורה בעינן דו"ח ואינו מחויב שבועה כי אם בדרבנן ובדרבנן לא אמרינן דהוה מחויב לישבע ואינו יכול ומשלם. ומכל הפוסקים משמע דאין לחלק בזה. ומכאן ראייה להדעה שמה שאמרו רבנן נחשב כמו מדאורייתא וכיון דאמרו רבנן שמחויב

בקרא כתיב שרית עם אלקים ועם אנשים ורימוז לו ששני שרים יצאו ממנו שר שגדול יותר מראש גולה והוא הנשיא שבא"י שבזמן הבית הוא גדול מהראש גולה. אבל הכא דקאי על המקרא לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו. שאומר הקרא שלעולם לא יסור אפילו בזמן החורבן ובזמן החורבן הראש גולה גדול מנשיא שבא"י כמו שכתבו התוס'. ולכן קאמר הגמ' ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל ר"ל בני בניו שהיו בעת החורבן והלל עצמו היה בזמן הבית השני. וכן הגמ' בחולין מזכירה מתחלה ראש גולה ואח"כ הנשיא דהגמ' מזכירה לפי ימיהם לאחר חורבן ואז ראש גולה קודם לנשיא.

שם ע"ב תניא תלמיד אל יורה במקום רבו אלא א"כ היה רחוק ממנו

שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל. ועיין בתוס' דהקשו על רב חסדא למה אורי בכפרי בשני דרב הונא. דהלא רב המנונא לא אורי בחרתא דארגיז בשני דרב הונא לפי שהיה תלמידו. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדתי דלהורות חוץ לשלש פרסאות זה לא הוי כי אם צניעותא יתירתא. ומבואר (ביומא פ"ב כ' ע"א) דשבט לוי הם מסיקין שמעתא אליבא דהלכתא ורב חסדא היה כהן כמבואר (ברכות מ"ד ע"א) ולכן הוא הורה ולא החזיק בהצניעותא יתירתא יען שהוא כהן ומסיק שמעתא אליבא דהלכתא משא"כ רב המנונא לא היה כהן ולכן לא רצה להורות.

עוד נראה דמה שהתלמיד לא יוכל להורות אפילו חוץ לשלש פרסאות הוא דוקא דבר התלוי בסברא אבל מה שגמר מרבו יוכל להורות שזה אין נקרא הוראה כמבואר (בחולין מ"ד ע"ב) דגמ' פריך איך אכל רב"ח מבהמה שהורה חכם ומשני ה"מ מילי דתליא בסברא רב"ח אגמ' סמיק וא"כ יכול להורות ונוכל לומר דרב חסדא הורה מה שגמר מרבו ומזה תהיה ראייה לדעת הגאונים שמביא ביו"ד דמה שכתוב בפסקי הגאונים לא מקרי הוראה.

ב דף ו ע"ב רבי אלעזר בנו של רבי יוסף הגלילי אומר אסור לבצוע וכל הבוצע הרי זה חוטא וכל המברך את הבוצע הרי זה מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה' כו'. הנה ארבעה הדרושים על הכתוב ובוצע שזה דורש על מי שעושה פשר והשני דורש על מי שגזל סאה חטים והשלישי דורש לא נאמר בוצע אלא על יהודה והרביעי דורש על אהרן יתבארו ג"כ עפ"י פשט הכתוב כי בקרא כתיב (תהילים י') כי הלל רשע על תאות נפשו ובוצע ברך נאץ ה' והכוונה של המקרא הוא כמו שביאר הפנים יפות את המקרא (זכריה ב') והשטן עומד על ימינו כי לפעמים מסמא היצר הרע עינו של אדם ומרמהו שהוא עושה מצוה. והיצר הרע הוא בשמאל והיצר טוב הוא בימין והיצר הרע מתחפש עצמו ליצר טוב ועומד ג"כ לימין. וזה הכוונה והשטן עומד על ימינו ר"ל כנ"ל שהתחפש עצמו שהוא ימין ועושה מצוה [ועיין (בגדרים סוף פ' שלישי) בע"א שבארתי בזה המדרש תמוה ויגדל עון בת עמי וכו' שפשטו ידיהם במצות ובארתי על הכוונה זו].

והנה המדמה בנפשו שהוא עושה מצוה מהלל עצמו ומתפאר במה שעשה שהלא בעיניו עשה מצוה ובאמת רעה היא יותר מן העושה עבירה ויודע שעושה עבירה כי האיש אשר מדמה שעושה מצוה לא יעשה תשובה. וזה הכוונה של הכתוב כי הלל רשע על תאות נפשו. ר"ל מהלל עצמו על תאות נפשו שמדמה שעושה מצוה. ומסיים המקרא. ובוצע ברך. ר"ל גם מי שיבצע להחוטא הזה שמדמה שעושה מצוה נאץ ה'. שהרי הוא מחזיק ידי עוברי עבירה.

ואלו הארבעה מפרשים באיזו ענין הוא שהאדם שמדמה שעושה מצוה ובאמת היא עבירה. ר"א בנו של ריה"ג סוכר דאסור לבצוע ולעשות פשרה ומי שהוא בוצע ועושה פשרה מדמה שהוא עושה מצוה ובאמת היא עבירה והמברך אותו נאץ ה'. והשני מפרש על מי שגזל ומברך על זה מה שמפריש חלה וא"כ מדמה

כפי הדין. אבל הבעלי דברים היו צריכים מעצמם לעשות לפנים משורת הדין].

וא"כ מה שנחרב ירושלים מחמת שהעמידו דבריהם על דין תורה. ובעת שנחרב ירושלים נחרב הבית המקדש שנקרא הר וכל א"י שהוא ג"כ בחינת הר נגד ח"ל ונחרב מחמת שהעמידו על הדין. וא"כ זה היה למשל שהדין נקב ההר ר"ל מחמת הדין נחרב ההר ר"ל א"י ובית המקדש ועם כל זה הדין הוא שאסור לבצוע ומחויב הדין לשפוט כפי הדין אף שיקוב ההר ומחמת זה יחרב ירושלים דכל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב כמבואר (בילקוט תהילים קל"ז) וא"כ כיון שנחרב מחמת שהעמידו על דין תורה מכ"ש לא יבנה כשנעמוד על דין תורה וא"כ יקוב ההר כנ"ל עם כל זה אסור לבצוע.

משפט לזה שהחזיר לו ממונו וצדקה לזה שהוציא גזילה מת"י. ועיין ב"מ דהקשה מאי רבותא דדוד הלא כל הדיינים עושים כן. והידי משה (כפ' שופטים) מתרץ שדוד השתדל בעצמו שיוציא מתחת יד הגזלן. והיה שוטר ג"כ. ולי נראה דאיתא לקמן וה' עמו שמסיק שמעתא אליבא דהלכתא שפיר שייך לומר שעשה משפט לזה וכו' וצדקה לזה וכו' משא"כ בדיינים אחרים לא שייך לומר משפט לזה שהחזיר ממונו וצדקה לזה שהוציא גזילה מת"י דאולי טעה בדין וכמבואר בירושלמי לית מאן דחכים לדון דיני ממונות.

ג' שם ויהיו עדים יודעים את מי הם מעידים ולפני מי הם מעידים ומי עתיד ליפרע מהם שנאמר (דברים י"ט) ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'. ועיין ברי"ף דהקשה הא מהמקרא ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' אינו מוכח כי אם לפני מי הם מעידים אבל אינו מוכח מזה שהם מעידים להקב"ה. והנראה דהדין הוא דהעדות אינם רשאים להעיד כי אם לפני הבעל דין ויהיה לפי הדרש הכוונה ג"כ ועמדו וגו' לפני ה' שה' עומד עליהם בעת שיאמרו העדות שה' הוא הבע"ד.

שעושה מצוה בגזילו כי יפריש חלה. ובאמת אין זה מצוה אלא עבירה והמברך אותו נאץ ה'. והשלישי מפרש על מי שמברך ליהודה שעשה מצוה מה שאמר לאחיו כי לא יהרגנו ובאמת הוא מנאץ דהלא היה לאחיו לומר שלא ימכרנו ג"כ. והרביעי דמפרש דקאי ג"כ על אהרן שנברך לאהרן מה שעשה להם העגל ועל ידי זה הציל את כלל ישראל מרציחה שאם לא עשה להם העגל היו הורגים אותו וכמבואר במדרש והיה מקוים עליהם המקרא אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא ולא היה כפרה לעון הזה. ועם כל זה לא נברך לאהרן דהלא עפ"י דין היה לו למסור נפשו על זה דישראל מצווה על קידוש השם וא"כ מנאצים כמה שיברכו לאהרן שלא עשה עפ"י דין.

ונידון מה שהקשה הי"מ למה קראו הגמ' מנאץ למי שמברך ליהודה ולא קורא את יהודה בעצמו מנאץ נ"ל שמבואר (כמ"ד נשא י"ב) אעפ"י שאירע לשבטים שבא לידיהם מכירת יוסף וכו' לאו אלא צדיקים גמורים היו ולא בא לידם חטא מעולם אלא הוא הה"ד ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וגו' שהיו מפשפשים בעצמם למה אירע להם וכו' ולא מצאו אלא זה בלבד וא"כ עשו תשובה ולכן לא קרא ליהודה מנאץ דהלא עשה תשובה אבל אחרים שיברכו ליהודה ומדמים שיהודה עשה מצוה הם נקראים מנאצי ה'.

אלא יקוב הדין את ההר שנאמר (דברים א') כי המשפט לאלהים הוא. נ"ל משום שהבית המקדש נקרא הר ה' וככתוב (ישעיה ב') לכו ונעלה אל הר ה' אל בית יעקב ואמרו (בזבחים פ' ה') אמרי כתיב וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך מלמד שבית המקדש גבוה מכל א"י וא"י גבוה מכל הארצות כי בית המקדש נקרא הר גם נגד א"י וא"י נקרא הר נגד שאר ארצות. ומבואר (כב"מ פ' שני) לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין [ואף למ"ד דאסור לבצוע היינו שב"ד אינם יכולים לבצוע שהם מחויבים לומר

ועפ"י פשוטו לפני ה' שהוא הדיין מוכח ג"כ שהם מעידים לפני הקב"ה ושפיר מוכח השני דברים.

שהיא לש"ש הוא כמו גשר ולכן מדמה לגודא דגמלא כיון דקם קם ר"ל המחלוקת הנ"ל סופה להתקיים.

ההוא דהוה קאמר ואזיל טוביה דשמע ואדיש חלפיה בישתא מאה וכו'. הענין שאמרו הסך מאה הוא ע"ד שאמרו (בחגיגה פ"ק) אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים וכו' ופי' שם הרי"ף כשחוזר מאה פעמים בוודאי יזכור הדבר ולא ישכח. וכן במחלוקת כשיריבו זה עם זה מאה פעמים אז יתקיים המחלוקת ויזכרו לעד ולכן אמרו טוביה דשמע ואדיש ששמע ושחק חלפיה בישתא מאה ר"ל אף שהיה במחלוקת מאה פעמים וא"כ היה מחלוקת המתקיים אך מחמת ששחק ילך המחלוקת הלז.

ההוא דהוה קאמר ואזיל אתרתי תלת גנבא לא מיקטל אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב (עמוס ב') כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו. יתפרש עפ"י מה שפרשתי (ביומא פ' בתרא) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר והא כתיב כה אמר וכו' ועל ארבעה לא אשיבנו ומתוך הגמ' ל"ק כאן ביחיד כאן בצבור. ובארתי שם דאם הדבר נוגע לצבור כגון דהצבור חצי חייב וחצי זכאי והוא יכריע אזי ימחול לו ה' שלשה פעמים ואם נוגע רק לו לבדו ימחול לו ה' שני פעמים. וכן ה"נ מה דקאמר הגמ' תרתי ר"ל כשהוא נוגע כי אם לו לבד אזי בשני פעמים לא יוקטל כי אם בפעם שלישי. ואם יהיה זה נוגע לרבים ואז מחמת הרבים תלת גנבא לא מיקטל אפילו בעד שלשה פעמים ג"כ ימחלו לו ולכן מביאה הגמ' מהמקרא הזה כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ר"ל כיון שהם רבים ימחול ה' להם שלשה פעמים.

דמבי דינא שקלו גלימא ליזמר וליזל באורחא וכו' וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום. ולכאורה היכן מרומז פה בקרא דהפשיטו ממנו הגלימא והוא מזמר. ולהבין הדברים אבאר מתחלה המקרא (בישעיה

ד דף ז אמר רב המנונא אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר (משלי י"ז) פוטר מים ראשית מדון. ועיין בתוס' דהקשו (דבפ"ב דשבת) אמרו שתחלת השאלה הוא אם נשאת ונתת באמונה. והנראה דרש"י הרגיש בהקושיא הזאת ופירש תחלת דינו לעתיד לבא. משום דיש שני דינים. א' לאחר מיתה. והב' בעת בוא יום הדין הגדול. ועיין במפרש ברמב"ם דזה נקרא ג"כ לעתיד לבא דהוא יום הדין הגדול ואמרו בע"ג פ"ק לעתיד לבא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר כל מי שעסק בתורה יבא ויטול שכרו וכו' וא"כ לעתיד לבא יאמר הקב"ה מי שעסק בתורה ולכן לעתיד לבא תהיה התחלת השאלה על התורה משא"כ לאחר מיתה תהיה השאלה מתחלה נשאת ונתת באמונה.

ה שם אמר רב הונא האי תיגרא דמיא ליצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רווח אביי קשישא אמר דמי לגודא דגמלא כיון דקם קם. הנראה שיש ב' מיני מחלוקת. א' שלא לש"ש והשני לש"ש ומבואר (בשבועות פ' שבועת הדיינים) דברים שאין אש ומים מכלין אותן וכו' אלמא מים מכלה. והנה מחלוקת מחריב העולם כמאמר החכם מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות. והלכך על המחלוקת שלא לש"ש אמרו דמיא וכו' דמיא כיון דרווח רווח שמכלה המחלוקת כמו מים שמכלים. ומחלוקת השניה שהיא לש"ש כמו מחלוקת הלל ושמאי שהיו אוהבים זה לזה וכל מחלוקת שהיא לש"ש סופה להתקיים והוא כמו גשר שנוכל לעבור כן המחלוקת הזו אף שאלו פוסלים ואלו מכשירים אלו ואלו דברי אלקים חיים וא"כ כמה ששונים דברי שניהם הוא כמו גשר שעוברים על הגשר אשר על הנהר כן העולם הזה נקרא ים עובר וועיין בחינת עולם פרק שני] ובמחלוקת הלז

מרצחים שרוצים דוקא ממון של חבירו והוא רוצח.

ועיין (בסוף ברכות) הנפטר חבירו לא יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום. ובארתי בעין אליהו זה הכלל האדם נקרא הולך שתמיד הולך וגדול במצוות ובתורה שעושה אבל כשימות הלא לאחר מיתה לא יעשה כלום ולכן לחי יאמר לך לשלום שיתוסף השלום אצלו שיעשה יותר תורה ומצוות ממה שעשה תחלה אבל למת שלאחר מיתה לא יוכל לעשות תורה ומצוות כי היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם יאמר לו לך בשלום ר"ל בהשלום שעשית בחיך בהשלום הזה תלך בעוה"ב.

והנה כאשר יבא האדם לב"ד בגלימא של חבירו והב"ד יאמרו לו שהגלימא הזאת היא גזולה אצלו ויתבייש להפשיט את הגלימא מחמת שבזיון לו הלא עובר הוא כל רגע ורגע על לאו דלא תגזול ומחליף עולם עומד בעולם עובר דבאמת מוטב דליכסוף בעלמא הדין ולא יכסוף בעלמא דאתי (סוף קדושין) ולכן קשה להגמ' למה אמר להם וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום ולא אמר לשלום ומבאר הגמ' דהכוונה של המקרא וכל העם הזה על מקומו יבא בשלום שעשה מכבר ואיירי המקרא שהפשיט מאתו הגלימא בב"ד ובעת שהולך בשוק הולך בלא גלימא ובזיון הוא לו ללכת בלא גלימא אבל הוא צריך לזמר ולשמוח דהלא השיב הגזילה וישמח הוא בהשלום שעשה בב"ד שהחזיר הגלימא ולכן כתיב על מקומו יבא בשלום ר"ל בהשלום שעשה בב"ד דהחזיר הגלימא על מקומו יבא ר"ל שיבא ויהיה בחינת ביאה והליכה ולא בחינת נזורו אחר.

ו **שם** כד רחימתין הוי עזיזא אפותיא דספסירא שכיבין. וכן כל המאמר. והכוונה בזה מתחלה אבאר (מ"ר בפ' ויקרא ג'): יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו. אמר ר' ביבי בר אביי וכו' צריך לומר מודה אני כל רע שעשיתי לפניך בדרך רע הייתי עומד וכל מה שעשיתי עוד לא אעשה

(א'): צדק ילין בה ועתה מרצחים. כי מובא (במ"ר פ' נח ל"ג) המעשה דאלכסנדר מוקדון דאחד מכר לו קרקע ומצא אוצר והוא דזבין אמר קילקלתא זבינת סימתא לא זבינת וההוא דזבין אמר קילקלתא ומה דזגוה זבנית ואמר לחד אית לך זכר ולחד אית לך נקבה ואמר שינשא זה לזו.

והנה הדין דאסור לדיין לשמוע דברי אחד מקודם ועובר על מדבר שקר תרחק (שבועות ל"א) אמנם בהמעשה דאלכסנדר מוקדון שכ"כ היו רחוקים מגזל ולא רצו פרוטה של אחרים בוודאי מותר לשמוע דבריו אף שהבע"ד אין עמו דכל הטעם הוא שלא יטעים לדיין דבריו והוא בוודאי לא יטעים דהלא הוא מרחיק עצמו בכל הריחוקים מממון של חבירו. ובוה בארתי המקרא ביתרו כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו. (ואח"כ שמעתי שהרב הגאון וכו' קש"ת מו"ה חיים זצוק"ל מוואלאזין ביאר כזה).

ובזה תירצתי דברי האו"ת דביאר (בב"ב דף ה' ע"א) גבי המעשה דרוניא אתא לקמיה דרבא שרוניא לבדו בא לקמיה דרבא ולא היה הבע"ד השני. ולכאורה קשה איך הלך ביחידות לרבא הא רבא יעבור על מדבר שקר תרחק ואיך שמע רבא לרוניא. ולפי הנ"ל יתורץ דרוניא היה כ"כ רחוק מגזל עד שבוודאי לא יטעים דבריו והיה מותר לרבא לשמוע טענותיו אף שחבירו אין עמו.

והנה הדין הוא דאסור להלין הדין והטעם דיהיה להם צער כי התובע רוצה שיחזיר לו ממונו והדיין יודע שמחויב להחזיר לו והמלין את הדין מצער לו. והנה במעשה דאלכסנדר בוודאי דמותר להלין הדין הזה. כיון דכל אחד אומר שהדבר הזה אין שלי אלא שלך וחבירו אומר להיפך שהדבר שלך ולא שלי ובוודאי אין להם שום צער כשלנים דינם לכן מותר להלין. ועיין (בסנהדרין ל' ע"ב) צדק צדק תרדוף זה פשרה, וצדק אחד הוא דין. ויבואר בזה היטב המקרא ישעיה אומר צדק ילין בה. ר"ל מתחלה היו מרוחקים כ"כ מן הגזל עד שמותרים היו להלין הדין מחמת שהיו מרוחקים מגזל וכל אחד אמר שהדבר אינו שלו אלא של חבירו. ועתה

כמותו וכו' הה"ד יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו ר' יצחק ור' יוסי בר' חנינא ר' יצחק אמר כאדם שהוא מלחים שני נסרים זה לזה ר' יוסי בר' חנינא אמר כאדם שהוא מלחים שני כרעי המטה ומדביקן זה לזה וירחמהו. עיין במ"כ שהם דורשים וירחמהו כמו וילחמהו. והמדרש אומר דרשני.

ולדעתי יתבאר עפ"י מה שביאר הגאון (בשה"ש פ"א ט"ו) על המקרא הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים וביאר הגאון אף ערשנו קאי על המשכן שהוא חיבור וזיווג העולמות מפני שהאשה היא לב' דברים א' לאישות והב' לעקרת הבית. וז"ש בגמ' מימי לא קריתי לאשתי אשתי אלא ביתי והיינו מפני שהיא לשני דברים ולא קריתי אותה אשתי כי זה דבר מגונה אלא ביתי המורה על תועלת השני אשר היא לצרכי ביתה וזה הבדל שבין המשכן לבתי מקדשות שבמשכן היה גילוי האישות שהם דבקים תמיד להקב"ה ולכן נקרא ערשנו שהוא מקום החיבור אבל בתי מקדשות לא היו כי אם בערך המפרנסת את ביתה ולא היה הגילוי הדביקות.

וכן החילוק שבין בהמ"ק הראשון לשני, שהראשון היה דומה לקורות שהם עיקר הבית אבל השני אינו דומה אלא לרהיטים שהם נסרים. והיוצא מזה שהמדרגה העליונה הוא בחינת מטה ומדרגה התחתונה הוא בחינת נסרים כי כמו שהנסר מגין על הגג שלא תבוא גשמים לביתו כן במדרגה התחתונה שמגינים שלא יבואו פורעניות. אבל המדרגה העליונה שהיא בחינת מטה דביקות גמור זה לא יהיה ע"ש בביאור הגאון.

והנה איכא פלוגתא אם צדיק גמור עדיף או בעל תשובה עדיף. ובעזר ה' יבואר היטב המקרא דאומר יעזוב רשע דרכו שיעשה תשובה ויעזוב דרכו וזה המעשה ואיש און ר"ל שמחשבותיו יהיו לטוב ומפרש המדרש שיעשה תשובה ויתודה ויאמר כל מה שעשיתי לא אעשה עוד ופליגי לאיזה מדרגה יבא הרשע שעשה תשובה

ר' יצחק אמר כאדם שהוא מלחים שני נסרים ומדביקן זה בזה ר"ל שהוא מדבק המעשה והמחשבה לא יהיה רק כמי שמדבק שני נסרים שמגין שלא תבוא עוד פורעניות בהמעשה והמחשבה אשר יעשה להבא וכנ"ל שלא יהיו כי אם בחינת נסרים משום שסובר צדיק גמור עדיף וריב"ח אומר כאדם שהוא מלחים שני כרעי המטה ר"ל כשיעשה תשובה בוא יבוא להמדרגה העליונה בחינת זיווג ויהיה בחינת מטה ככתוב ערשנו רעננה שסובר דבע"ת עדיף מצדיק.

והיוצא מזה שהמשכן היה בחינת מטה ובית ראשון היה בחינת קורות ובית שני היה בחינת נסר. ומבואר (כמ"ר ויקרא א') אמר ריב"ל אלו היו עו"ג יודעים מה אהל מועד יפה להם היו מקיפין אותו אהליות וקסטריות את מוצא שעד שלא הוקם המשכן היו עובדי כוכבים שומעים קול הדבור ונתרזים וכו' אמר ר' סימון דו פרצופים היה הדבור יוצא חיים לישראל וסם המות לעו"ג הה"ד כאשר שמעת אתה ויחי. אתה שמעת וחיית ועו"ג היו שומעים ומתים. והנה אמרו (זבחים קט"ו ע"ב) ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסניני ופרטות באהל מועד וא"כ הדבור היה באהל מועד והדבור היה לאחרים בחינת סייף שהיה סם המות לאחרים ולישראל היה חיים והמשכן נקרא מטה.

ובזה יבואר כד רחמתיך הוי עזיזא אפותיא דספסירא הוי שכיבין ר"ל הדבור שהיה בחינת סייף ומזה גופא היה בחינת מטה ודביקות הקב"ה עם ישראל. השתא דלא עזיזא רחמתיך פוריא בר שתיך גרמידי לא סגי לך ר"ל אח"כ המקדש שהיה מתחלה בחינת מטה ג"כ אך לא היה בדביקות ובעת שחטאו יצאה השכינה חוץ למקדש שהיה ששים אמה לחצר כמבואר (כר"ה פ' ד') מ' מסעות נסעה שכינה מכפורת לכרוב וכו' וממפתן לחצר. ומביאה הגמ' מתחלה ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת. והדבור נקרא בחינת סייף וכתוב והבית אשר בנה המלך שלמה ששים אמה ולא היתה שכינה בהמקדש הראשון אח"כ כשחטאו. ולבסוף כתיב אי זה בית אשר

שלפעמים אף שהדין הוא כן אך מי שהוא פקח בעניני העולם יודע שאי אפשר הדבר כמו שטוען והוא ע"ד שאמרו (שבועות ל') אל תאמר אחתכנה ויהיה הקולר תלוי בצואר העדים. וביאר בזה המקראות. מקרא אחד כתוב כי השוחד יעור פקחים ר"ל אף שהוא פקח במילי דעלמא ויבין הערמוניות אך השוחד יעור עיניו. וכתוב אחד אומר כי השוחד יעור עיני חכמים ר"ל אף שהוא חכם ויודע היטב הדין עם כל זה מחמת השוחד יעור עיניו ולא ידע הדין. וכנגד שהדין מחויב להיות פקח במילי דעלמא אמר אם ברור לך הדבר כאחותך תאמר.

ובזה בארתי המדרש על המקרא לקחת מוסר השכל צדק ומשפט ומשרים ואמר ע"ז המדרש כיון שאדם מתמנה שופט צריך להשכיל איך יזכה את הזכאי ויחייב את החייב. ד"א כיון שנתמנה שופט צריך להשכיל ולדקדק את הדין בשביל שלא יחטא ויחטיא וכו'. ולכאורה מה הוסיף הד"א. ולפי הנ"ל יבואר. תחלה אומר צריך להשכיל איך יזכה את הזכאי זה קאי שיהיה פקח במילי דעלמא ויהיה לו ברור כבוקר וד"א הוא שאמר צריך להשכיל ולדקדק הדין הוא כנגד שאמרו אם ברור לך כאחותך שידוע היטב הדין ויהיה חכם בדין.

אם ברור לך הדבר כאחותך. הענין שתלה באחותו. עיין בביאור הגאון (בשיר השירים ג' כפי' ב' פסוק י"א) וז"ל והם ג' מדרגות באדם. כשעדיין לומד אצל רבו הוא במדרגת בת יונקת משדי אמה וכשאיין צריך לרבו ולומד בחבורה אז התורה אצלו במדרגת אחותו וכו' וכשהוא לומד עם אחרים אז הוא נקרא בחינת אם ואמר הגאון ועם זה יובן משאחז"ל אם ברור לך הדבר כאחותך אמור. היינו שאתה תהיה במדרגה אחות כנ"ל אז רשאי להורות אבל בעיר שיש לה רב ומדמה מילתא אינו רשאי להורות.

והפ"י ביאר דלכן אמרו כאחותו שמבואר (במכות י"ד ע"א) אחותו דסיפא למה לחייבו על בת אביו ואמו לומר שאין עונשין מן הדין ולכן כתבה התורה אחותך היא על זה בפירוש וזה

תבנו לי זה קאי על בית השני שלא היתה שם שכינה (כמבואר בסוף פ"ק דיומא).

מאי משמע דהאי לא תגורו לישנא דכנושי הוא אמר ר"נ אמר קרא ויין לא תשתה ולא תאגור. והנראה דקאי על מה שאמרו מנין לתלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מנין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש לא תכניס דבריך מפני איש. והנה בתורה יש תורה שבכתב ותורה שבע"פ. תורה שבכתב נקרא לחם ותורה שבע"פ נקרא יין. והגאון (במשלי) ביאר את הכתוב אוגר בקיץ בן משכיל שקאי על התורה שהמשכיל לומד אף בקיץ שהוא בסוף ימיו גם כשהוא זקן ותש כח ע"ש. ובוה יבואר מ"ד מהמקרא ויין לא תשתה ולא תאגור קאי תאגור על יין ר"ל אפילו כשהתלמיד לא למד הרבה תורה שבע"פ ג"כ לא יאגור הזכות ויאמר לרבו. ומ"ד מהמקרא אגרה בקציר מאכלה חזינן דשם אגרה קאי על מאכל ולחם נקרא תורה שבכתב ואשמעינן רבותא אף שהוא רק תלמיד בתורה שבכתב שלא למד גם תורה שבכתב הרבה עם כל זה יאמר הזכות ולא ישתוק. ומ"ד מהמקרא ואגר בקיץ הוא רבותא שאפילו התלמיד איש זקן ותש כח ומן הסתם אינו יודע כ"כ התורה וכמו שמבואר (באבות פ"ד) והלומד זקן למה הוא דומה לדין כתובה על נייר מחוק ג"כ וא"כ ה"א שהוא לא יאמר לרבו הזכות כי בוודאי הדין עם רבו משום שהוא זקן ושכלו חלש ורפה ואשמעינן מתניתא דאפילו הוא זקן ג"כ לא יאגור ויאמר הזכות.

א שם כל דיין שדן דין אמת לאמיתו. עיין בע"א בשבת פ"ק בארתי שם.

שם ע"ב דרש רבי יאשיה ואי תימא ר"נ בר יצחק מאי דכתיב (ירמיה כ"א) בית דוד דינו לבוקר משפט וכו' עד אם ברור לך הדבר כאחותך וכו' אמרהו. עיין בביאור הגאון (במשלי) שכתב שהדין צריך להיות משכיל בשני ענינים. א' שיהיה יודע היטב איך הוא הדין של כל דבר. והב' שיהיה פקח בעניני העולם ג"כ

אשר אמרה הגמ' אם ברור לך הדבר כאחותו שתהא ברור לך מפורש ולא תלמוד מק"ו. והנה להירושלמי שמביא התוס' בריש ב"ק דאף בממון אין עונשין מן הדין. [והנראה שהירושלמי סובר כה"א דגמ' כתובות (דף י"ט ע"א) דקסבר ר' מאיר עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר דממון הרי הוא כנפשות כמו שמבואר בסוף ב"ק אמר ר' יוחנן כל הגזול את חבירו שוה פרוטה כאלו נוטל נשמתו ממנו ולכן כשם שאין עושין מן הדין כן אין מחייבין ממון מן הדין] בודאי אתא שפיר מה שאמרו כאחותו ואף לגמ' דידן דמחייבין ממון בק"ו עם כל זה יש כמה דברים כגון דיני קנסות שאין מדמין זה לזה כמבואר (ב"ק דף קט"ז) קאי על קנסות ג"כ שיהיה ברור לו כאחותו.

ח שם רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מכניף ומייתי עשרה רבנן מבי רב אמר כי היכי דלימטייה שיבא מכשורא. ביאור הדברים דאיתא (בתענית פ"ק) אמר רב נחמן בר יצחק למה נמשלו דברי תורה כעץ שנאמר עץ חיים לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול אף ת"ח קטנים מחדדין את הגדולים. ועיין בביאור הגאון (במשלי ו') על המקרא: תכין בקיץ לחמה וז"ל וכן מה שאמרו חז"ל רבך קטיל קני באגמא הוא כי בוקע עצים יסכן במ כלומר הבוקע עץ גדול אח"כ יהנה ממנה ויתחמם אבל מי שלא בקע עצים טובים מפני חשש כחו או ש"ד אזי הוא חותך קנים קטנים וכן בתורה אם לא למד תורה הרבה אין לו ממה לבקוע עצים ואין לו דינים רק מעט מעט דוגמת הקנים וזהו רבך קטיל קני באגמא הוא. והיוצא מזה שהתורה דומה לעץ ומבקעין אותה להחמם כנגדה והתלמידים הקטנים מחדדין את הגדולים ולכן כנף אותם שגם המה ינסרו העץ הכשורה ולימטייה להם שיבא מהכשורה וע"י מה שיהיה להם שיבא הם יחדדו את רבם ויצא הדין לאמתו.

ט שם אמר ר"ל כל המעמיד דיין על הצבור שאינו הגון כאילו נוטע

אשרה וכו' ובמקום שיש ת"ח כאילו נטעו אצל מזבח. טעם הדברים עפ"י מה שאמרו כל הדין דין אמת לאמתו כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. והנה האומות מה שהמה עבדו לאשרה היו מאמינים שיש בורא וכמו שמבואר (בסוף מנחות) דקרא ליה אלקא דאלהין ועובדים לאשרה בשיתוף לה' ובאמת היא הבל שהאשרה אינה עושה כלום. כן הדיין ההגון הוא שותף להקב"ה אבל דיין שאינו הגון הוא כאשרה שאיש שוגה ופתי המעמיד לו מדמה שהוא שותף ובאמת אינו שותף וזה כמו האשרה הנעשה לשיתוף ובאמת היא הבל. ובמקום שיש ת"ח כאלו נטעו אצל מזבח. משום דאמרי' (בכתובות פ"ק) מזבח מזיח ומזין מחבב ומכפר. והנה מחמת זכות של ת"ח ג"כ מכפר ה' את כל הרע אשר עשו ומחבב מאד את ישראל כמבואר בכמה מקומות בש"ס והנה הם מדמים שהדיין שאינו הגון מחמתו יחבב ה' ויכפר והוא דומה בעיניהם למזבח ובאמת הוא דומה לאשרה שנוטעים אצל מזבח.

ובדרשותי בארתי הסמיכות דבקרא כתיב: צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך לא תטע לך אשרה וגו' דאמרו לקמן (דף ל' ע"ב) צדק צדק תרדוף זה פשרה ואמרו לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה ולכן אמר הכתוב צדק צדק תרדוף ר"ל שתרדוף אחר הפשרה ומחמת זה למען תחיה וירשת את הארץ וגו' וכנ"ל דאלמלא לא העמידו דבריהם על דין תורה ועשו פשרה לא היה נחרב הארץ. והנה אף כי המצוה הוא לעשות פשרה וס"ד דנוכל להעמיד דיין אף שאינו יודע הדין כי יעשה פשרה ובאמת אמרו (בב"ב פ' יש נוחלין) דיינא דחצצת הכי דייני ובארתי שם אף שמצוה לבצוע עם כל זה הדיין מחויב לידע איך הדין כדי שיעשה הפשר לפי הדין. ויבואר בזה הסמיכות צדק צדק תרדוף שמצוה לעשות פשרה ועם כל זה לא תטע לך אשרה שלא תעמיד דיין שאינו הגון.

לשלם ואם נדון אותו לכף זכות יפטר אזי הדין שנהפך הת"ח לכף זכות ולא יצטרך לשלם. וזה הכוונה דהיפך בזכותו של ת"ח כנ"ל שדן אותו לכף זכות. וכן הוא הדין שנדון אותו לכף זכות ואין זה בגדר אהבה ועיוות כי מסתמא לא עשה עול אבל לאחרים אין צריך לדון לכף זכות כי תולין וכו' וכמו שביאר הברטנורה.

דף ח **כתוב ואצוה את שופטיכם בעת ההיא וכתוב ואצוה אתכם בעת ההיא א"ר אלעזר א"ר שמלאי אזהרה לצבור שתהא אימת דיין עליהם ואזהרה לדיין שיסבול את הצבור.** אף שדרש לעיל מואצוה את שופטיכם שיהיה לו מקל וכו' וגם היכן מבואר ומרומז בקרא ואצוה את שופטיכם שתהא אימת הדיין עליהם ובקרא ואצוה אתכם שהדיין יסבול עול הצבור. ונ"ל דלעיל דרשו מלשון ואצוה כי אין צו אלא לשון זירוז והזירוז יהיה ע"י שיהיה להם מקל וכו' והכא דרש ממה דכתיב בעת ההיא דלכאורה למאי מספר משה דהיה בעת ההיא ולפי הדרש יבואר היטב דקאי אדלעיל דכתיב איכה אשא לבדי טרחתכם ומשאתכם וריבכם ועלה קאי ואצוה את שופטיכם בעת ההיא שיהיו שופטים אף בעת ההיא שהם סרבנים עם כל זה יהיו שופטים וא"כ מוכח מזה שאזהרה לדיין שיסבול עול הצבור. וכן מה דכתיב ואצוה אתכם בעת ההיא ג"כ קשה למאי מזכיר בעת ההיא ודרשו דקאי ג"כ אדלעיל לא תכירו פנים במשפט לא תגורו מפני איש וא"כ הדיין בעיניו יהיה גדול מכל איש ומחמת זה ידמה הצבור שקיבל רוח יתירה בו ומפני זה לא יגור מפני איש ועל זה אמרה התורה ואצוה אתכם בעת ההיא ר"ל אפילו לפי טעותכם שרוח יתירה בו ואצוה אתכם לצבור שתהא אימת הדיין עליכם.

יב **שם** **כתיב כי אתה תבוא וכתוב כי אתה תבוא א"ר יוחנן א"ל משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם א"ל הקב"ה מול מקל והך על קדקדם דבר אחד לדור ואין**

רב כי הוי אתי לבי דינא וכו' כי הוי חזי אמבזה וכו'. עיין בסוף יומא מה שבארתי בע"א שם.

מר זוטרא חפידא. ג"כ שם בסוף יומא מבואר בע"א.

י **שם** **דרש בר קפרא מנא הא מלתא דאמור רבנן הוו מתונין בדין דכתיב (שמות כ') ולא תעלה במעלות ופמ"ך ליה ואלה המשפטים.** לפי מה שבארתי למעלה יבואר היטב גם המאמר הזה דכמו שהמזבח מחבב ישראל לאביהם שבשמים כן הוא הת"ח והדיין שדן דין אמת לאמתו. וא"כ יבואר הדרש הדיין הוא דומה למזבח ועם כל זה לא יעלה במעלות ויהיה מתון בדין.

יא **שם** **אזהרה לדיין שלא ישמע דברי הבעל דין קודם שיבא וכו'.** עיין לעיל בע"א בהמאמר דמביה דינא גלימא שקליה מה שבארתי שם ובארתי שם המ"ר.

לא תכירו פנים במשפט ר"י אומר לא תכירו ר' אלעזר אומר לא תנכרהו. הנראה דלכן הוציא ר"א ממשטו דמבואר (בשבת פ' כל כתבי) אמר רבא תיתי לי דכי אתי צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזיגנא רישא אבי סדיא דלא מהפכנא בזכותא. וא"כ לת"ח מותר להכירו פנים במשפט ולכן דרש לא תנכרהו שלא יעשה לחכירו מחמת שנאה. ור' יהודה דרש לא תכירהו הנראה דרבי יהודה סובר הגם שהוא ת"ח חלילה לעוות הדין בעבורו.

והכוונה דמהפכנין בזכותו הוא כפי המבואר באבות הוי דן את כל האדם לכף זכות. וביאר הברטנורה כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע אזי יכריע וידון אותו לכף זכות אבל מי שמוחזק לרשע אין דנין אותו לכף זכות כי תולין קלקלה במקולקל ועיין (בשבת פ' מפנין) גבי העבד שתבע שכרו ואמר אין לי אף שהיה אצלו כל טוב דן אותו לכף זכות ע"ש. וא"כ כשיבוא לפנינו משפט ואם לא נדון אותו לכף זכות יהיה מחויב

(בשבת בירושלמי פ' במה אשה ה"ב) גבי סנדל המסומר כמה מסמרים יהיו בו ר"י אמר חמשה כנגד חמשה חומשי תורה ר"ח אמר שבעה וכימך דבאך. כי הטעם דגזרו שלא יצא בסנדל המסומר מחמת שמעשה שהיו מטמירין עצמן ושמעו קול של אויבים והרגו זה בזה בהסנדלים יותר ממה שהרגו בהם האויבים. והנה אם היו עוסקים בתורת ה', לא היו האויבים יכולים לעשות בהם כלום כמו שמבואר (בגיטין פ"ק דף ז' ע"א) בני אדם העומדים עלי וכו' וא"ל השכם והערב עליהם בבית המדרש והם כלים מאליהן. ולכן כשרוצה היום לצאת בסנדל המסומר יצא בחמש מסמורים הכוונה הוא לזכרון. כשיקבעו בלבו חמשה חומשי תורה אז לא יוכלו האויבים לעשות בו כלום. ולמ"ד שבעה הוא כמבואר (במדרש משלי): חצבה עמודיה שבעה ואמר ע"ז (בסנהדרין פ' אחד דיני ממונות) שבעה אלו שבעת ימי בראשית ומבואר בתד"א ימים יוצרו. שה' ברא כל השבעה ימים לעבדהו. ולכן אמר שבעה לרמוז שאם עבדו לה' כל השבעה ימים לא היו יכולים ג"כ האויבים לעשות בהם כלום [ומ"ד התם תשעה כנגד תשעה ירחי לידה ומ"ד התם י"א בסנדל אחד וי"ג בסנדל השני כנגד משמרות כהונה ולויה הוא ג"כ לפי המבואר (בנדה פ' המפלת) שבירחי לידה מלמדים אותו כל התורה כולה ומשביעים אותו שיהא צדיק ולא יהיה רשע ולכן יקבע בלבו שאם יהיה ירא וילמוד תורה כמו שהיה בתשעה ירחי לידה אז לא ישלטו בהם שונאיהם ומ"ד כ"ד כנגד המשמרות לרמוז אם היה עבודה אז מחמת עבודה לא ישלטו בהם האויבים] ומבואר (בסוטה פ"ק) הפלוגתא ואת דכא ושפל רוח חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא ובארתי במקום אחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים כשלא יהיה ירא כ"כ אזי הוא יהיה לאחר חיים חיותו רק אצל ה' אבל כשיהיה ירא אלקים ויהיה כל כוונותיו לש"ש אזי ישרה ה' השכינה למטה ויהיה עמו. ומבואר (במ"ד בפ' נשא) יאר ה' יתן לך מאור שכינה ד"א יתן לך מאור תורה אלו ואלו דברי אלקים חיים

שני דברים לדור. בדרשותי בכבוד המלך ביארתי והבאתי ראיה מן התורה ומן הנביאים שעד ימות המשיח אנו מצווים מן התורה שיהיה מלך והמלך לבדו הוא יהיה המנהיג כמו אדונינו הקיסר אלכסנדר ה' יאריך ימיו וימי אשתו המלכה הכבודה וזרעו. ולא כאשר במדינות אחרות אשר ההנהגה היא עפ"י פארלאמענט. ובארתי שזה היה דעת קרח שאמר כי כל העדה כלם קדושים ומדוע תתנשאו על קהל ה' כוונתו היה כיון דכל העדה כלם קדושים לא נצרך למלך אלא הנהגה יהיה עפ"י עצת זקנים שהם יהיו פארלאמענט ומשה השיב לו שאין כן רצון ה' אלא שאחד יהיה המנהיג.

והנה כולם מסכימים בעת שהעם אינם כ"כ מלומדים במדות טובות שיהיה מלך אחד והוא יהיה המנהיג. אבל רצון ה' אפילו בעת שכל העם מלומדים במדות טובות עם כל זה ג"כ יהיה מלך אחד ומנהיג אחד. ומה מאד יבואר בזה דברי (המ"ר בפ' בלק) כל מקום שנאמר העם הוא לשון גנאי ולכן אמר משה כי אתה תביא את העם ואת הוא ריבוי והעם בא בה"א הידיעה ר"ל אתה תביא את העם עם האנשים הידועים מהעם והם הזקנים וא"כ אמר ליהושע שאתה והזקנים יהיו המנהיגים וה' אמר למשה שיאמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל. ר"ל אפילו אם הם נקראים בני ישראל והם במדרגה העליונה כידוע שבני ישראל נקראים אם הם במדרגה העליונה עם כל זה אתה תבוא הך על קדקדם שדבר אחד יהיה לדור ואין שני דברים לדור.

דף י ע"ב כנגד ברכת כהנים. למצוא ההשתוות בין ברכת כהנים לעיבור השנה אבאר מתחלה הענין של ברכת כהנים יברכך וגו' יאר וגו' ישא וגו' דמבואר (בחולין פ' גיד הנשה צ"ב ע"א) ובגפן שלשה שריגים תניא ר"א אומר זה העולם שלשה שריגים זה אברהם יצחק ויעקב ומבואר (כמ"ר בפ' כי תשא) מה גפן זה אין נשען אלא על עצים מתים כך ישראל אין נשענים אלא על זכות אבות. ומבואר

את יום השבת לקדשו וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק שנא' זכור את אשר עשה לך עמלק. ותמוה מאד הפדר"א מאי הכוונה ומאי קושיא הלא יכולים לקיים שניהם שיזכור יום השבת ויזכור מה שעשה עמלק.

והנראה לבאר דמבואר (בשבת פ' כל כתבי) אמר רב יהודה אמר רב אלמלא שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו וכתוב בתריה ויבא עמלק. והיוצא מזה שאם היו שמרו שבת כהלכתה לא שלטו בהם אומה ולשון והיה תיקון אמתי והיינו זוכים שה' יהיה מלכנו אמנם מחמת שלא שמרו את השבת ולא היה תיקון אמתי ולכן מחמת זה מוכרחים היינו שיהיה לנו מלך ולא שה' יהיה מלכנו.

ומה מאד יבואר בזה לשמואל הרע מאד מה שבקשו מלך, כדכתיב: וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו ויאמר ה' אל שמואל שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם. והוא כנ"ל ששמואל לא רצה שיהיה להם מלך ורצה שה' יהיה המלך ולא יהיה להם מלך אחר. והנה הם מיאנו ככתוב וימאנו העם לשמוע בקול ה' ומה שמיאנו הוא דכתיב (בשלח ט"ו) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו ויאמר ה' אל משה עד אנה מאנתם וגו' והוא שמיאנו ולא שמרו שבת ומחמת שלא שמרו שבת א"כ מחמת זה בא להם העונש שישלוט בהם אומה ולשון וא"כ לא יהיה ה' מלך ולכן מיאנו כהיום ג"כ.

והנה מבואר (במ"ת פ' כי תצא) מלה"ד לעשיר שהיה לו כרם והקיפו גדר והושיב בו כלב נשכך אמר העשיר כל מי שיבא ויפרוץ את הגדר ישכנו הכלב לימים בא בנו פרץ את הגדר נשכו הכלב כ"ז שהיה העשיר מבקש להזכיר חטא של בנו שפרץ הגדר ואמר לו זכור אתה האריך נשכך הכלב כך כ"ז שהקב"ה מבקש להזכיר חטאן של ישראל שחטאו ברפידים שנאמר: היש ה' בקרבנו אמר להם זכור את אשר עשה לך עמלק. וא"כ

מחמת מאור התורה יזכה לאור השכינה. והנה מאור השכינה הוא בשני אופנים. או שיהיה עם השכינה או שהשכינה תהיה עמו.

ובזה יבואר הכוונה יברכך ה' וישמרך הוא שלש תיבות כנגד ג' אבות ומחמת זכות האבות ישמרהו ה' וכן"ל כמבואר במדרש מה גפן וכו' יאר ה' פניו אליך ויחנך הוא חמש תיבות כנגד חמשה חומשי תורה ומחמת התורה יזכה למאור השכינה ויזכה שהוא יהיה עם השכינה. ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום שהוא שבעה תיבות וזהו כשיעבוד לה' כל השבעה ימים ויהיה כוונתו לש"ש אזי יזכה למאור השכינה שה' יהיה עמו ולכן כתיב ישא ה' פניו אליך ר"ל שיהיה אתך וכן"ל. ומבואר (במ"ד בפ' בא פ' ט"ו) כשהיו רבותינו נכנסים לעבר השנה וכו' בחצי הלילה אומרים לאב ב"ד מבקשים אנו לעבר השנה שתהא השנה הזו י"ג חדשים גזור את עמנו והוא אומר להם מה שבדעתכם אף אני עמכם באותה שעה יצא אור מבית המדרש ובא לפניהם והיו יודעים שנתרצה להם ה' וא"כ בעיבור השנה זכו שהשכינה יהיה עמם כמו שאמרו אני את דכא וכמו שכתוב בברכת כהנים ישא ה' פניו אליך ולכן קבעו ג' וה' ושבעה כנגד ברכת כהנים.

יג דף יא עד אנה מאנתם. בזה בארתי דברי (הילקוט שמואל א' ח') בעת שביקשו משמואל שימה לנו מלך ושמואל הוכיח אותם ככתוב ויאמר להם משפט המלך וגו' וימאנו העם לשמוע בקול שמואל. רב הונא ור' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק לפי שכתוב עד אנה מאנתם לכן כתיב וימאנו העם. והילקוט אומר דרשני. ועיין בפדר"א (פ' מ"ד): זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אמרו לו ישראל משה רבינו כתוב אחד אומר זכור את אשר עשה לך עמלק וכתוב אחד אומר זכור את יום השבת לקדשו האיך יתקיימו שניהם זה זכור וזה זכור אמר להם משה לא דומה כוס של קונדיטין לכוס של חומץ זה כוס וזה כוס זכור לשמור ולקדש את יום השבת שנאמר זכור

והנה הוא הביא רק עשרים לחם בכורים ואין די למאה איש ולפי הדין דפסקינן כר"ע לא היה רשאי ליתן לפנייהם משום דחייב קודמים. והשרש יצק הונח לפעמים על חבטה בכח וכמו שדרשו (סנהדרין דף מ"ד) ועשיר יענה עזות זה יהושע מאי טעמא אלימא משום דכתיב ויציקום לפני ה' ואמר רב נחמן בא וחבטן לפני המקום. ובאמת השרש יצק הונח רק על משקה ועל אוכל לא שיין יציקה רק כשאנו רוצים לומר שחבט האוכל על הארץ בכח נקרא יציקה והוא כמו מים הנגרים על הארץ במהרה כן זרק הדבר על הארץ ולכן כתיב ויציקום. היוצא מזה שהשרש יצק הונח אם מניחו לא כפי ההרגל. והנה בקרא כתיב ויאמר תן לעם ויאכלו וא"כ ה"א שעשה כדין מה שנתן לכולם משום דמוטב שימותו כולם ואל יראה אחד במיתת חברו ולכן דרשו בצקלוננו בא ויצק לנו כי הוא יצק לא כפי ההרגל והדין. מחמת שהדין הוא שלא יתן להמאה איש כי חייב קודם. ואף כי לפי האמת לא עבר על הדין דהלא אכלו והותירו אך לפי הנראה עבר על הדין ולכן רימז על זה המקרא צקלוננו וכפי הנוטריקון שיצק.

ומה דדרשו נאה היה הלחם כי בקרא כתיב ויאכלו ויותירו. ולא נאמר למה הותירו אולי מחמת שהלחם היה רע ולא היה ראוי למאכל ולכן דרשו נאה היה שהלחם היה טוב והיה נס שאכלו והותירו. אמנם באמת גם זה אין רבותא כי בעת רעבון אין מקפידים אם הלחם הוא טב או רע ויאכלו גם לחם רע ולכן נ"ל דהרבותא דנאה היה הוא בזה משום דשם נאה לא הונח על יפה תארו ומראהו אבל נאה הוא שאין בו שום איסור ופסול וזה יפה הרוחני אמנם אם יש בו שום איסור ופסול זה נקרא אינו נאה. ולמען דלא נאמר דהיה בהלחם קצת פסול משום דראוי היה לעבר השנה ובשנה מעוברת היה קודם העומר ואינו ראוי לאכילה ויש בו קצת איסור חדש ואינו נאה הוא ולכן דרשו נאה היה ואף שלא נתבשלו כל התבואות וא"כ מן הראוי היה לעבר אך לפי שאין מעברין בשני בצורת וא"כ לא היה שום

לפי המדרש מאי דזכור עמלק כדי שלא יחטא עוד כמו שחטא וישכנו הכלב של עמלק.

ובזה יבואר הפדר"א דקשה להפדר"א כתיב זכור את יום השבת וכתוב זכור את אשר עשה לך עמלק ר"ל כיון שישמור השבת הלא עמלק לא יהיה כנ"ל אלמלא שמרו ישראל שבת הראשונה לא היה אומה ולשון שולטת בהם ואיך אומר זכור את אשר עשה לך עמלק שיזכור שלא יבא עמלק לו ויעשה לו רעה כיון ששמר השבת הלא לא יהיה עמלק בעולם ולכן מסיק הפדר"א לא דומה כוס של קונדיטין לכוס של חומץ זה כוס וזה כוס זכור לשמר ולקדש את יום השבת וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק ר"ל דאין הכוונה שתזכור עמלק שלא ישכנו עוד אלא יזכור אותו להכרית את כל זרעו ובמה יכרית אותו כשיזכור את השבת וישמרנו ומחמת זה גופא יכרית אותו.

יד **שם** ה"ל הוקן וכו' תלמידו של עזרא. הא דאמרו תלמידו של עזרא משום דמבואר (בסוף פ"ק דסוכה) דמתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה. חזרה ונשתכחה עלה הלל ויסדה ולכן קראוהו תלמיד של עזרא. (סדר הדורות).

דף יב ראויה היתה אותה שנה שתתעבר ומפני מה לא עיברה אלישע ששנת בצורת היתה. ועיין בתוס' שהקשו מנין דלא עברו דלמא עברו. והנראה דאיתא (במנחות דף ס"ו ע"ב) ואיש בא וכו' בצקלוננו ויאמר תן לעם ויאכלו ודורשת הגמ' נוטריקון בצקלוננו בא ויצק לנו ואכלנו ונוה היה פי' רש"י נאה היה הלחם. והנראה מאי הוא הרבותא במה דדרשו בא ויצק לנו ואכלנו. משום דמבואר (ב"מ פרק א"ג דף ס"ב ע"א) שנים שהיו מהלכים בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהם מגיע לישוב דרש בן פטורה מוטב שישתו שניהם ואל יראה אחד במיתת חברו, עד שבא ר"ע ולימד: וחי אחיך אמך חייך קודמין לחיי חבריך.

דמעה מעל כל פנים ויהיה כמו שאמרו בסוטה שבלוז אינם מתים. והמהרש"א ביאר מרקת כמו שאמרו (במגילה פ"א) אפילו רקנין שבה מלאים מצוות כרמון. ומבואר במ"ר ואת הגמל זו פרס כי כורש מאמו היה כשר שהיה בן אסתר ואביו לא היה כשר שהיה בן אחשוורוש. והנה הדין הוא שישראל הבא על בת עובד גלולים הולד כמותה וא"כ אח"כ כשנשאו מלכי פרס נשים מאומותם א"כ הולד כמותה והרי הוא נכרי ואין בו שום סימן טהרה והוא כנשר, מה נשר אין בו סימן טהרה כך בהם לא היה סימן טהרה. והנה מה שעשינו חודש העיבור הוא לרמז שאי"ה נזכה למשיח ויחולק לי"ג חלקים והם לא האמינו בזה ורצו ג"כ שגם אנחנו לא נאמין בזה ולכן לא רצו לקבוע לנו חודש עיבור.

ובזה יבואר זוג בא מרקת ר"ל מרקת שאפילו רקנין שבה מלאים מצוות כרמון ותפשו נשר זה מלך פרס שאין בו שום סימן טהרה ובידים דברים הנעשים בלוז. ר"ל ע"י החודש העיבור שנעשה ומאמינים אנחנו בביאת משיח ובעת ביאת משיח אי"ה נזכה שימחה ה' דמעה מעל כל פנים ויהיו כמו בלוז. ומאי ניהו תכלת ר"ל ע"י זה אי"ה נזכה שנראה להקב"ה כמו שמבואר לעיל תכלת דומה לים וים דומה לכסא הכבוד בזכות הרחמים ובזכותו יצאו בשלום. ועמוסי ירכי נחשון ר"ל מחמת שעובדים לה' במסירת נפשם וכמו שנחשון עבד לה' במסירת נפשו, בקשו לקבוע נציב אחד ר"ל לעשות חודש העיבור לרמז על ביאת משיחנו ויחולק לי"ג חלקים. ולא הניחו הפרסי הלז, אבל בעלי אסופות ר"ל הת"ח גאספו וקבעו ליה נציב אחד בירח שמת בו אהרן. ר"ל קבעו שיהיה אדר מעובר בחודש אב שמת אהרן כי מחמת זכותו שמת בחודש הזה יכלו לקבוע ולעבר אף שלא הניח הפרסי הלז.

שם ע"ב אין מעברין אלא אדר והוא עיבר ניסן בניסן. ולפני זה אמרינן ה' הטוב יכפר בעד מה שעיבר ניסן ביום שלשים של אדר ויבואר ג"כ מה שאמרו ברכות

איסור בהלחם ונאה היה. ומוכרח מזה שהיה ראוי לעבר ולא עיבר דאל"כ למאי מספר המקרא דנאה היה.

זוג בא מרקת ותפשו נשר ובידם דברים הנעשה בלוז ומאי ניהו תכלת בזכות הרחמים ובזכותם יצאו בשלום ועמוסי ירכי נחשון בקשו לקבוע נציב אחד ולא הניחו אדומי הלז אבל בעלי אסופות גאספו וקבעו לו נציב אחד בירח שמת בו אהרו הכהן. ועיין במהרש"א ואענה גם אני את חלקי ואבאר למה לא הניחו לעבר ויבואר עפ"י אלו הקדמות קטנות. הנה אנחנו מאמינים בביאת המשיח ואעפ"י שיתמהמה עם כל זה מחכים אנחנו שבוא יבא. ומבואר (בכ"ב פ' יש נוחלין דף קכ"ב) שלא כחלוקה של עוה"ז לעולם הבא שבעולם הזה נתחלק לי"ב שבטים ולעתיד יתחלק לשלש עשרה שבטים. וקאמר הגמ' אידך למאן לנשיא דכתיב והעובדי העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל. והנה אז כאשר אי"ה יהיה התיקון ויהיה אור הלבנה כאור החמה אז יתחלק לי"ב חלקים וחלק הי"ג הוא כנגד חודש העיבור. ולכן עשה שלמה נציב י"ג נגד חודש העיבור ואי"ה כאשר בוא יבא משיח אז נזכה לראות את אלקים ככתוב והיה עיניך רואות את מוריך ואמרו במנחות תכלת דומה לים וים דומה לכסא הכבוד. ובארתי במנחות המקרא ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת וראיתם אותו ר"ל מחמת התכלת תראו אותו ותזכו לראות את הקב"ה.

ומבואר (בסוטה פ' אלו נאמריין) מפני מה זכה יהודה למלכות מחמת שנחשון מסר נפשו וקפץ לים וכן אנחנו כשהינו בין אומות הקודמים היה עלינו גזירות ושמדות ועם כל זה לא שכחנו את ה' אלקינו והאמינו בו ועבדנו אותו במסירת נפשנו. (ובמגילה בפ"א) על מה דקאמר הגמ' שהמן לא ידע שבאותו יום שנולד הוא יום המיתה בארתי שיום המיתה הוא יום המוצלח ומחמתו יכופר כל העון של ישראל והנה אנו מקווים על ביאת משיחנו ואז אי"ה נזכה שיבלע ה' המות ככתוב (בישעיה כ"ה): בלע המות לנצח ומחה ה'

שמצינו (בהוריות פרק ג') אין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשך מלכותן כמים הכא נמי סמכו בין ההרים שיגיגו כהרים.

טו שם מנין שאין נסמכים לבית עלי וכו'.
הענין של סמיכה כדי שיוכל לדון דיני קנסות. אבל שנסמך לו שיהי' רשאי להורות איסור והיתר זה מותרים לסמוך אפילו לבית עלי ותועלת של סמיכה הוא כדי שיפטור כשטעה ועיין (בתוס' ו' ע"ב). ובוזה רצייתי לתרץ קושיית המהרש"א דהמהרש"א הקשה אמאי קרי ל"י ר' כיון שלא היה נסמך ובוזה יבואר שהיה נסמך להוראות או"ה ולכן קרו ל"י ר' אך מ"מ קשה הקושיא של מהרש"א דהרי קראו לרב אף שהיה סמוך להוראה כי אם רב ולא רבי.

יז שם אין אדם עולה לגדולה אא"כ מוחליין לו על כל עונותיו. ועיין בפירוש הרמב"ם באבות על המשנה ושנא את הרבנות מביא שם כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מלמטה נעשה רשע למעלה וא"כ המאמרים סתרי אהדדי. והנראה דהפרנס על הצבור הוא כמו בחינת זכר ונקבה דהפרנס הוא המשפיע והעם הם המקבלים ובענין זיווג כתיב בבראשית אעשה לו עזר כנגדו. ואמרו חז"ל זכה נעשה לו עזר לא זכה כנגדו וה"נ אם זכה הפרנס והצבור והפרנס מדריך אותם בדרך הישר והעם מקבלים הנהגתו וזיווגם עולה יפה אז נמחל לו כל עונותיו. אבל כשהעם לא יקבלו הנהגתו ויצערוהו אז הוא לא זכה ויהיה כנגדו ועל פרנס כזה אמרו כיון שנתמנה פרנס מלמטה נעשה רשע מלמעלה.

עוד נראה לי לחלק כי יש שני מנהיגים. אחד ראש מתניתא שהוא ראש הישיבה. ויש עוד מנהיג וזה הפרנס בעניני צבור מה שנצרך להם ועל הפרנס כזה אמרו (במ"ר וארא ו'): והעושק יהולל חכם המתעסק בצרכי צבור משכח תלמודו איירי שיהיה העוסק מה שצבור נצרכים ולא ראש מתיבתא. ואז ישכח תלמודו. ואמרו (בסוף פ"ק דמגילה) ואמר רב יוסף גדול ת"ת יותר מהצלות

פ"ק והטוב בעיניך עשיתי אמר רב יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה. ונבאר ע"פ דרך המקובלים דאיתא (בת"ז תיקון כ"א בביאור באר יצחק אות כ"ד) בשם המקובלים שמניסן ועד תשרי הם אור הישר מעליא לתתא. ומתשרי עד אדר הוא אור החוזר מתתא לעילא. ומביא עוד שבניסן הוא חסד ובאדר ע"י אור החוזר הוא בחינת בינה. וידוע דבינה הוא דין כמבואר במקובלים, ולכן אין מעברין ניסן דהלא ניסן הוא חסד וכשיעבר אותו יהיה דין כי אדר הוא דין ולכן התפלל על זה מה' דערבב חסד בדין ואמר ה' הטוב יכפר בעדו.

וידוע שיום הוא חסד ולילה הוא דין. ולכן התפלל חזקיהו והטוב בעיניך עשיתי שסמך גאולה לתפלה, והסמיכות גאולה הוא ג"כ שסומך חסד לדין. דתפלה התחלה היום והוא בחינת חסד וגאולה הוא קודם הנץ שהיא סוף הלילה של דין. א"כ כיון שתיקן וסמך חסד לדין ותיקן בזה מה שערבב חסד בדין, גלל כן יכפר ה' ויקום מן החולי אשר חלה.

טו דף יד שפעם אחת גזרה מלכות ארם על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שפומכין בה תחרב ותחומין שפומכין בהם יעקרו. עיין פירוש רש"י שיעקר ההר. וטעם הדברים למה יעקר את ההר שמבואר (בפסיקתא דרב כהנא פ' ט"ו) ואין הרים אלא בתי דינים כדאמר: ואלכה וירדתי על ההרים. והכוונה דכמו שמצינו בקרא ירשלים כן הרים סביב לה וההרים מגינים על ירשלים כן הבתי דינין מגינין על ישראל כמבואר במ"ר במקום שיש דין ר"ל דין למטה אין דין ר"ל אין דין למעלה. וא"כ הדיין הנסמך הוא נקרא הר. ולכן כאשר סמכו לו גזרו שיעקרו ההרים ורצו כי שם הר יעקר והוא כמו שמצינו בקרא (הושע ב'): והסירותי את שמות הבעלים מפיה ולא יזכרו עוד בשמם. ואולי בעת שהיו סומכים היו סומכים בין ההרים לסימן שיגיגו כהרים על ישראל וכמו

שנאמר ומראה ולא בחידות. רבנן אמרין כל הנביאים ראו מתוך אספקלריא מלוכלכת הה"ד אנכי חזון הרביתי וביד נביאים אדמה משה ראה מתוך אספקלריא מצוחצחת הה"ד ותמונת ה' יביט. והנראה דהכוונה של המספר תשע ואחת כי המקובלים אומרים שיש עשר ספירות והספירה הראשונה הוא כתר ומשה בא לספירה הראשונה שהוא כתר וכתר שקבל מהקב"ה לבדו וא"כ ראה מאת אספקלריא אחת שהיא כתר. וכל הנביאים קבלו ממשה וכמ"ש לעיל וקבלו ממלכות אשר הם תשעה ספירות עד כתר ולכן אמרו שכל הנביאים ראו ע"י תשע אספקלריות. והנה מי שרואה הדבר היטב לפעמים רואה ומבין שאינו יכול לראות. אבל מי שרואה בראיה מלוכלכת מדמה שרואה אבל באמת אינו רואה. לכן כל הנביאים היו בחינת דמיון שדימו שרואים את הקב"ה ובאמת לא ראו אבל משה היה יודע שאינו יכול לראות ולכן כתיב ותמונת ה' יביט שהבין שרואה כי אם תמונה אבל להקב"ה אינו יכול לראות כי לא יראני האדם ודו"ק כי צרתי.

אמר רב אני אדון ואמרהו ומה נחש שממית ומרבה זומאה טהור שרין שאינו ממית וכו' אינו דין שיהא טהור. ועיין בתוס' שהקשו למה לנו בחריפות של הבל. והנראה דאם איכא ק"ו שהוא טהור ועם כל זה כתיב בתורה שהוא טמא א"כ מוכח מזה דלא דרשינן טעמא דקרא דאי הוי דרשינן היה לתורה לטהר.

שם ע"ב שנייה חכמה. ועיין בתוס' מנחות (ס"ה ע"א) ד"ה ויודעים בשבעים לשון דהקשו דבסנהדרין אמרינן דסגי בשנים לדבר ואחד לשמוע ואמר רביעית אין למעלה הימנו והכא אמר דבעינן דכולהו ידעו בשבעים לשון ותירצו דכולהו לאו דוקא אי נמי התם לדיני ממונות די בשנים והכא לדיני נפשות לא סגי בעשרים ושלשה דלכמה דברים צריך

נפשות. ובזה יבואר הכא אמרו אין אדם עולה לגדולה אלא א"כ נמחל לו כל עונותיו איירי שעלה לגדולה ונעשה ראש מתיבתא ואם כן מזה לא ישכח למודו ומה שמביא הרמב"ם נעשה רשע מלמעלה, מיירי מפרנס על צרכי צבור, שפרנס כזה נעשה רשע מחמת שישכח לימודו.

יח דף יז ומה נבואה נתנבאו אמרו משה מת ויהושע מכניס עד וכו' ר"נ **אומר על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאים.** ולכאורה מנין להגמ' שהם נבאו הנבואות האלה והנראה שמבואר (במדרש יתרו ובוזרה) שכל הנבואות שיתנבאו הנביאים הכל קבלו ממשה ומשה קיבל מהקב"ה ואנו מקווים שלעתיד אי"ה כל ישראל יקבלו הנבואה מאת הקב"ה וביארו בזה המקרא (בהעלותך י"א): ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם. וביארו כי הנבואה שניבא אלדד ומידד קבלו מה' לבדו וכמו שאבאר לקמן ולכן אמר המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם ר"ל שהנבואה יהיה מה' ולא על ידי.

והיוצא מזה שהנבואה הזאת היתה לא ע"י משה ולכן סובר האחד דהתנבאו משה מת ויהושע מכניס והנבואה הזאת בוודאי לא היתה ע"י משה שה' לא יאמר לו הצער שהוא ימות ויהושע מכניס כי דיה לצרה בשעתה. והשני סובר דהתנבאו על עסקי שליו דג"כ לא היתה הנבואה עפ"י משה דהלא משה אמר מאין לי לתן בשר ולא רצה שהשפעת הבשר יהיה ע"י ור"נ דאמר כי התנבאו על גוג ומגוג דזו ג"כ לא היתה ע"י משה כי משה היה מדמה שהוא יביא את ישראל בא"י ויהיה ע"י תיקון אמתי ונצחי.

ומה מאד בארתי בזה (מ"ד ויקרא א') מה בין משה לכל הנביאים ר' יהודה בר' אלעאי ורבנן ר' יהודה אמר מתוך תשע אספקלריות היו ראה הנביאים הה"ד (יחזקאל מ"ג): וכמראה המראה אשר ראיתי ומשה ראה בתוך אספקלריא אחת

הראוי הוא שנגזור על עצמינו שלא לאכול בשר (כמבואר בסוף חזקת הבתים).

כ דף יח שרי אלפים וכו'. ובה ביאר בני הרב מוהר"פ נ"י היטב את הכתובים דביתרו כתיב: ושמי עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות. כתיב ו' כי אם אצל ושרי עשרות ובאינך כתיב בלא ו' (ועיין בשבועות דף י' ע"א בתוס' בד"ה קס"ד). ובדברים (א) כתיב: ואתן עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרות. כתיב בוא"ו בכל אלו.

וביאר על פי דברי התוס' לפי הי"מ דחושב כי אם חשבון השררות דתחלתן נימנו שרי עשרות ומהחשובין שבהם נמנו לשרי חמשים ומהחשובים שבשרי חמשים נתמנו לשרי מאות ומהחשובים משרי מאות בירר לשרי אלפים וא"כ כל השרים יצאו משרי העשרות. ומבואר בכמה מקומות דוא"ו מוסיף על ענין ראשון ולכן כתיב וא"ו אצל ושרי עשרות להוסיף על ענין ראשון ר"ל כל השרים דכתיב למעלה היו משרי עשרות. ולפי תירוץ הראשון ג"כ יבואר דמפרשים דשרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים היו לבד העם ובשרי העשרות השרים עם העם הם עשרה ולכן כתיב ושרי העשרות דלפעמים וא"ו הוא וא"ו הפירוד ולכן כתיב ושרי העשרות שהם מפורדים ממה דכתיב למעלה. דהשרים דלמעלה חוץ מן העם והכא היו השרים עם העם. אבל בדברים כתיב שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרות אף שמספר מה שהיה עם כל זה בעת שהוא מספר אח"כ ואז נתוסף ישראל והיו אז השרים לבד העם אפי' השרי העשרות. ולפי תירוץ השני היו שם השרים אלף ומאה וחמשים לא מן שרי העשרות ולכן אמר בוא"ו אצל כל השרים.

סנהדרין גדולה כי לזקן ממרא בעינן ע"א. ועיין (בל"מ פ"א דסנהדרין) דהקשה למה בעינן לדיני ממונות ארבעה וגם מה שכתבו התוס' לא סגי בכ"ג אין ענין כלל למה שכתבו למעלה. והנראה דלפי התירוץ דא"נ סובר דכולהו דוקא ובעינן כל הסנהדרין של ע"א שיודעים השבעים לשון וקשה להתוס' הא בדיני נפשות די בכ"ג ויספיק לנו כ"ג דידעי ולכן אמרו דהלא לכמה דברים בעינן ע"א לזקן ממרא לכן בעינן כל הע"א.

ונידון הקושיא למה אמרו בד"מ ארבע הרי זה משובח הלא לדיני ממונות די בשלשה נ"ל דחיישינן דלמא ימות אחד ולכן אמרו ארבע הרי זה משובח.

יט שם שאין בה עשרה דברים. בגמ' איכא גירסא טבח ולפי גירסא זו נחשב קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה לאחד דאם נחשב לשנים א"כ יהיה י"א דברים והמהרש"ל מוחק טבח ולפ"ז תחשב צדקה וכו' ונחלקת וכו' לשנים והא דמוחק מהרש"ל הוא משום דאמרו חולין (פ"ק) ת"ח צריך שילמוד ג' דברים כתב שחיטה ומילה וכיון שיש בה דיינים ודיין הוא ת"ח הלא הם יכולים לשחוט אך א"כ קשה דא"כ למה חשיב רופא וזה מוהל דהא הדיינים יכולים למול ג"כ כנ"ל. ובלי פירוש רש"י היינו מפרשים רופא הכוונה שהוא רופא חולים וכמו שמשמע במשנה (סוף פ"ד דקדושין) טוב שברופאים לגיהנם ולא חשיב מוהל באמת דהא הדיינים הם יכולים למול ג"כ. אבל לפי פירוש רש"י קשה והא דלא פירש רש"י הכא כמו בקדושין כיון דחשיב לקמן אומן ואומן הוא הרופא שמקיז דם ולכן פירש רש"י למול וע"כ לפי רש"י מה שאינו מונה טבח משום דאף דליכא טבח מותר לדור בה דהלא אם ירצה לאכול בשר יביא בשר ממקום אחר ועוד הלא מן